Uhendig håndbok om etikk i psykiatrien

John Z. Sadler, Werdie (C.W.) Van Staden, K.W.M. (Bill) Fulford, red.

The Oxford handbook of psychiatric ethics

2 bd. 1 712 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2015.

Pris GBP 175

ISBN 978-0-19-966388-0

Oxford University Press satser stort på «handbooks», der lesere med forkjærlighet for akademisk lesning og tilhørende retorikk tilbys faglig oppdaterte ekspertfremstillinger av ulike saksområder. Nå foreligger det et tobindsverk om etikk i psykiatrien. Begrepet «håndbok» synes imidlertid ved første øyekast å være en sterk underdrivelse, størrelsen på verket tatt i betraktning (godt over 1 500 sider når «author» og «subject index» telles med). Tar man imidlertid oppbygningen av verket nærmere i øyesyn, kan sjangerbetegnelsen allikevel forsvares. Det består av ti hoveddeler med til sammen 94 kapitler. Begge bind er utstyrt med en kortfattet og instruktiv gjennomgang av hvert kapittel med tilhørende nøkkeldord, det gjør det lettere for leseren å orientere seg i det tilsynelatende uoversiktlige terrenget.

På tross av det enorme omfanget har utgiverne allikevel måttet foreta en rekke avgrensninger. For det første er innholdet begrenset til etiske utfordringer i psykiatrisk *behandling* og i hovedsak til *psykiatere* som behandler. Det bør imidlertid ikke avholde psykologer eller andre helsearbeidere i psykiatrien fra å konsultere håndboken. Videre er perspektivet fremoverskuende snarere enn tilbakeskuende, i den forstand at vekten er lagt på nye bidrag og ideer. Sist, men like viktig, er det at oppmerksomheten er konsentrert omkring det utgiverne omtaler som *etisk* psykiatrisk praksis og denne praksisens intellektuelle røtter. Til tross for de begrensninger som her er skissert, er redaktørene ubeskjedne nok til å selge inn denne utgivelsen som det hittil mest innholdsrike og omfattende referanseverk på feltet, både hva angår begrepslige, filosofiske og teoretiske framstillinger og når det gjelder innarbeiding av kulturelle og religiøse perspektiver. Samtidig hevdes det at fremstillingen hele tiden er «hands-on» på det de omtaler som klinisk-praktiske bekymringer (concerns).

Hva er det så den interesserte leser tilbys? Her er noen smaksprøver. I den første hoveddelen finner leseren et kapittel hvor forfatteren prøver å identifisere hvilke etiske utfordringer som er særegne for psykiatrisk praksis sammenlignet med andre kliniske praksisformer. I kapitlet *Was the treatment of my psychosis fair and just?* i del II er det en tidligere psykiatrisk pasient som reflekterer over dette kompliserte spørsmålet.

Del III omhandler spesielle grupper og hvilke etiske utfordringer den psykiatriske behandlingen og omgangen med disse kan reise – gravide, transpersoner, farlige pasienter og eldre med psykiske problemer. For lesere som er interessert i forholdet mellom filosofi og etikk i psykiatrien, er del IV en gullgrube, med til sammen 14 kapitler om dette sammensatte og til dels kompliserte forhold. Likeledes er det god grunn til å anbefale del V, som omhandler hvordan etiske utfordringer i psykiatrisk behandling oppfattes innenfor ulike religiøse kontekster (islam, jødedom, kristendom, buddhisme, konfusianisme og hinduisme er her representert). I en verden preget av globalisering, postkonfliktsituasjoner og flyktningstrømmer av et omfang større enn noen gang i vår historie, er en slik del et must.

I første del i bind 2 omhandles sosiale kontekster som en forståelsesramme for etikk i psykiatrien. Her finnes blant annet et kapittel om mental helse i fattige samfunn, her omtalt med den normativt stigmatiserende betegnelsen «developing societies». Deretter følger en del hvis tittel ikke umiddelbart gir mening, *Ethics in psychiatric citizenship and the law*. Et felles kjennemerke ved de åtte kapitlene samlet under denne hatten synes å være at de på ulikt vis tematiserer psykiaterens rolle i samfunnet og pasienters ditto roller og interaksjoner med samfunnet. Det er dessuten i dette kapitlet at forholdet mellom etikk og lovgivning blir gjenstand for eksplisitt tematisering. Bind 2 inneholder også en omfattende del (syv kapitler) om etiske utfordringer i psykiatrisk forskning. De to mest omfattende etikkdelene av denne håndboken kommer til slutt i dette bindet – først en del om etikk og verdier i psykiatrisk vurdering og diagnose-setting, etterfulgt av en del om etikk og verdier i psykiatrisk behandling. Denne delen består av hele 19 kapitler, alle i hovedsak praksisnære.

Til slutt en kritisk kommentar: I introduksjonen skriver utgiverne at de siste 25 års kulturelle og sosiale endringer har hatt og vil ha større innvirkning på feltet mental helse enn det den nye hjerneforskningen har. Det kan så være, men det undrer meg at i en håndbok av så stort omfang er de siste 25 års dramatiske biologisering, for ikke å si «farmakologisering», av psykiatrien tilgodesett med et kapittel på knappe 15 sider.

Jan Helge Solbakk

Professor, Senter for medisinsk etikk
Institutt for helse og samfunn
Universitetet i Oslo